

Bodem en bemesting

Bodem en Fruitteelt in de Lijmers (III)

Waarom geen fruitteelt op laagterras en gestuwd praeglaciaal?

Tot nu toe hebben we ons hoofdzakelijk bezig gehouden met de bespreking van den bodem van de Lijmers en gingen we weinig in op de fruitteelt in die streek. Dit is voor een zeer groot gedeelte een gevolg van het feit, dat in het eerste artikel over dit onderwerp alleen maar die gronden van de Lijmers besproken werden, welke geen of weinig beteekenis hebben voor de fruitteelt in die streek, n.l. de grovere en grindhoudende zandgronden van het gestuwd praeglaciaal en de meer fijne zandgronden van het laagterras. Voor een ander deel is dit een gevolg ervan dat ik de lezers de streek met zijn verschillende bodemtoestanden eerst wat beter wilde leeren kennen alvorens dieper in te gaan op de fruitteelt ervan.

Dat op de gronden van het gestuwd praeglaciaal geen fruitteelt voorkomt zal wel uitsluitend en alleen een gevolg zijn van de kwaliteit van die gronden. Dat verder op de laagterrasgronden weinig fruitteelt voorkomt, zal wel hoofdzakelijk een gevolg zijn van de kwaliteit van die gronden, zonder daar nu uitsluitend en alleen een gevolg van te zijn. Er zullen verder nog wel andere factoren aan te wijzen zijn die hun invloed hebben doen gelden. Gedacht wordt hier b.v. aan de geaardheid van de menschen die de laagterrasgronden in gebruik hebben. De indruk bestaat dat de Didamsche en Wehlsche menschen over het algemeen weinig voelen voor de fruitteelt. Ze hebben er geen leifhebberij voor. Of dit een gevolg is van eventueele mislukkingen in vroeger tijden op deze gronden zoodat de kwaliteit van den grond, zij het dan meer indirect toch de oorzaak is van alles, of dat het werkelijk alleen een gebrek aan belangstelling is, is moeilijk te zeggen. Didam en Wehl staan in dit opzicht niet alleen. Er zijn teekenen die erop wijzen dat, althans in het Oosten van ons land, de menschen op de zandgronden over het algemeen weinig voelen voor de fruitteelt. Menschen die dergelijke dingen wel eens probeeren te verklaren zoeken mede in dit verschijnsel een van de oorzaken dat de fruitteelt hoofdzakelijk op de kleigronden en weinig op de zandgronden tot ontwikkeling kwam, en dus niet alleen in de grootere natuurlijke rijkdom aan voedingsstoffen der kleigronden. Nu kan men weer de vraag gaan stellen waar het verschil in geaardheid tusschen de menschen van het zand en van de klei vandaan komt. Dat zijn dingen waarin een artikel als dit niet verder op in kan gaan. Het probleem wordt echter wel even aangeraakt om aan te geven dat grondverschillen vaak niet alleen hun invloed doen gelden op de richting waarin zich de bodemcultuur ontwikkelt. Misschien dat psychologisch onderzoek van de bevolking hier uitkomst kan brengen. Keeren we thans terug tot daar waar ons vorig artikel ophield. In dat artikel maakten we kennis met verschillende verschijnselen op bodemkundig gebied, die men kan aantreffen in het heele gebied van het holoceen der groote rivieren in het algemeen en in dat van de Lijmers in het bijzonder.

Typische eigenschappen van de oeverwallen of stroomgronden.

We leerden 3 groepen van gronden kennen in het holoceen, n.l. de laagterrasopduikingen, waarvan we in de Lijmers een voorbeeld hebben in Duiven, de gronden op de oeverwallen waar alle andere dorpen op gelegen zijn en de gronden in de kommen. De laagterrasgronden zijn over het algemeen fijnzandig. Waarschijnlijk doordat ze een flink stuk hooger liggen dan de omgeving vindt men op de laagterrasopduikingen in het rivierkleigebied veel boerderijen. Bij deze boerderijen werden grootere of kleinere boomgaarden aangeplant. Vooral pruimen en kersen doen het op deze lichte gronden nogal goed. De oeverwal- of stroomgronden, de laatste, betere, naam is afkomstig van Prof. Dr. Edelman, zijn niet allemaal gelijk aan elkaar, evenmin als de komgronden zulks zijn. Toch hebben ze ieder enkele typische kenmerken gemeen waardoor men stroom- en komgronden duidelijk van elkaar kan onderscheiden. De oeverwal- of stroomgronden hebben 3 eigenschappen van groote beteekenis. Ze zijn n.l. ten opzichte van de omgeving hooggelegen, ze zijn min of meer zandig en ze zijn kalkhoudend. De komgronden daarentegen liggen laag ten opzichte van hun omgeving, zijn zwaar en kalkloos.

Genoemde 3 eigenschappen hebben weer andere speciaal voor de fruitteelt van belang zijnde eigenschappen tot gevolg. De hogere ligging der stroomgronden b.v. brengt met zich mee een lagen grondwaterstand welke voor fruitboomen van zoo groote beteekenis is. Mede door de zandigheid is de waterhuishouding der stroomgronden, wanneer de hoofd-ontwatering der streek althans in orde is, voor de fruitteelt in orde te noemen. Vooral doordat de stroomgronden naar onderen toe lichter, zandiger worden hebben ze een goede waterhuishouding, want hierdoor kan eventueel overtollig regenwater altijd voldoende snel wegzakken zoodat een behoorlijke luchttoetreding steeds mogelijk blijft. In stroomgrond is dus immer een gunstige verhouding tusschen de hoeveelheid water en lucht. Deze gunstige verhouding is niet alleen noodig voor een goede ademhaling en wateropname door de boomwortels, maar ook voor een juiste vertering der organische meststoffen zooals stalment, gemaaid gras dat men laat rotten, compost, afgestorven wortels etc. De kalkrijkdom der stroomgronden, vooral in den ondergrond zorgt er ten slotte voor, dat de omgeving waarin de boomwortels moeten groeien, nooit zuur wordt. Dit is van niet te onderschatten beteekenis daar fruitboomen een neutrale tot alcalische reactie van den grond vragen. Een zure bovengrond is door een flinke bekalking nog wel eens te verhelpen, maar de wortels van de boomen gaan vooral als ze wat ouder zijn veel dieper en het valt niet mee een grond die zuur is, zoo diep een alcalische reactie te bezorgen.

Eigenschappen der komgronden.

De lage ligging der komgronden brengt met zich een hoogen grondwaterstand. De meeste komgronden in ons rivierkleigebied staan vele winters dras, sommige zelfs blank, terwijl in het voorjaar het water niet bijtijds weg is. Hierdoor heerscht er in dezen tijd vaak een gebrek aan lucht in den grond, waardoor de boomwortels ondanks het feit dat ze volop in het water staan toch geen water kunnen opnemen. Willen de wortels water kunnen opnemen dan moeten ze kunnen ademhalen en hiervoor is zuurstof noodig. Ook in vele zomers is de grondwaterstand van vele komgronden te hoog. Behalve de nadeelige invloed die van een hoogen grondwaterstand uitgaat op de ademhaling en daardoor weer op de water- en voedselopname der boomwortels werkt het teveel aan water en te weinig aan zuurstof ook nadeelig op de vertering op de organische meststoffen. Deze worden niet volledig verteerd, maar er vormen zich zuren waardoor de grond verzuurt. Dit verzuren kan soms zoo erg zijn dat, vooral wanneer men veel en versche stalment gegeven heeft, een fout die nogal eens gemaakt wordt bij het aanleggen van jonge boomgaarden op komgronden, de jonge boomen dood gaan.

Bij de groote verschillen in grond op de oeverwallen en in de kommen zullen waarschijnlijk nog wel andere factoren komen die oorzaak zijn dat men in de kommen weinig fruitteelt aantreft. Eén ervan zal wel zijn de doorgaans groote afstand tusschen de gronden in de kommen en de boerderijen. We zagen immers reeds dat de dorpen, buurtschappen, boerderijen en wegen, voorzover ze niet op laagterrasopduikingen liggen, op de oeverwallen liggen, terwijl de kommen zeer slecht ontsloten zijn. Een andere zal wel zijn het feit dat de gronden in de kommen meestal eigendom zijn van uitwonende grootgrondbezitters, die toen dat nog mogelijk was, den grond het liefst maar voor zoo kort mogelijk tijd verpachtten. Ook is te verwachten dat boomgaarden in de kommen eerder te lijden zullen hebben van de nachtvorsten dan die op de oeverwallen. Dit is allereerst een gevolg van de hoedanigheid van den komgrond, die doordat hij zwaar en nat is, moeilijk warm wordt in het voorjaar, zoodat hij het beetje warmte dat hij misschien opgenomen heeft, in de eerste dagen van Mei, bij helder windstil weer in een minimum van tijd weer zal hebben uitgestraald. Verder zal de lage ligging der kommen ten opzichte van de omgeving hier wel een grooten invloed op uitoefenen, immers koude lucht zoekt altijd de laagste punten op. In de Lijmers liggen de laagste punten van de kom die het Duivensche broek heet ongeveer 2 meter lager dan de dorpen op den oeverwal, zooals Groessen, Loo, Westervoort etc. De lage koude plekken zijn altijd te kennen wanneer zich mistbanken vormen. Juist op die koude plekken ziet men ze dan het eerst. In de Betuwe zijn wel voorbeelden bekend van boomgaarden in kommen, die bij het eerste nachtvorstje in Mei al buiten gevecht gesteld zijn. In een volgend artikel zal nog nader worden ingegaan op enkele bodemverschijnselen zoowel op de oeverwallen als in de kommen.

„Overslaggronden”.

Nu moet nog even stil gestaan worden bij één groep van verschijnselen in het rivierkleigebied welke ook van beteekenis is voor de fruitteelt, n.l. de vele overstromingen ten gevolge van de ontelbare dijkdoorbraken, welke sinds de bedijking hebben plaats gehad. In vroeger tijden, n.l. tot ongeveer het midden der vorige eeuw gingen er geen 10 jaar voorbij zonder een zware dijkdoorbraak. Vooral de Lijmers, die aan den buitenkant van een buitenbocht van den Rijn ligt, is vele malen overstroomd. De vele wielen of waaien zijn daar heden nog de getuigen van en vooral ook de gronden die uit deze wielen of waaien kwamen, de zoo door Prof. Edelman genoemde overslaggronden. Wanneer n.l. een dijk doorging, kolkte het zich door de breuk naar binnen stortende water een groot gat uit, terwijl de inhoud van dat gat, meestal zand van den vroegeren stroom en laagterraszand over de landerijen in de omgeving werden uitgespreid. De aldus ontstane gaten heeten sinds lang wielen of waaien, terwijl de gevormde gronden door Prof. Edelman bij zijn onderzoek in de Bommelerwaard overslaggronden genoemd zijn. De overslaggronden zijn dicht bij de wielen vrij dik en zandig, soms zelfs grinthoudende; verderop wordt de laag dunner en minder zandig. In de Lijmers zijn deze overslaggronden over stroomgronden uitgespreid. Typisch is nu dat in de Lijmers op deze overslaggronden sinds den vorigen oorlog de intensieve groenteteelt, zoowel op den kouden grond als onder glas tot ontwikkeling kwam, vooral in de dorpen Oud-Zevenaar, Ooy Zevenaar, Groessen en Loo. Merkwaardig is verder, dat deze tuinbouw hier gevestigd werd door Huissensche tuinders, die in hun geboorteplaats op soortgelijke gronden den tuinbouw uitoefenden. Waar de overslaggronden op stroomgronden rusten treft men goede boomgaarden aan. De indruk bestaat, dat waar overslaggronden op zwaardere gronden liggen in de eerste niet erg dik zijn, b.v. minder dan 1 meter, dat appels en vooral kersen niet goed willen groeien, vooral als ze wat ouder worden. Waarschijnlijk is dat wanneer de boomwortels van den lichter overslaggrond in den zwaarderen ondergrond moeten dringen, dit met de noodige groei-toornissen gepaard gaat, of er zelfs heelemaal niet in doordringen. Het kan ook zijn, dat op den zwaarderen ondergrond water stagneert met als gevolg een slechte verhouding tusschen water en lucht. Fruitteelers welke dezen bodemtoestand kennen, houden er rekening mee en planten op dergelijken grond liever pruimen dan appels of kersen. Niet dat pruimen zoo goed tegen genoemden toestand kunnen, maar pruimen dringen niet zoo diep met hun wortels den grond in, ze zullen er dus niet zoo gauw hinder van hebben. In de buurtschap de Pals onder Westervoort, die tot ontwikkeling is gekomen op overslag en waar deze waarschijnlijk ligt op zwaarderen ondergrond plant men op dezen overslaggrond het liefste pruimen.

Didam

Ir. F. W. G. PIJLS

De Present van Engeland

De Present van Engeland is een appel, die tot nog toe speciaal in de IJselstreek en dan nog alleen als hoogstam werd aangeplant. Elders in ons land is deze appel minder bekend.

De vrucht.

Deze is hoog, behoorlijk groot en kan soms onregelmatig van vorm zijn. Zij is bij de kelk afgeknot en heeft een diep ingeplante kelkholte. Het is geen zware appel. Kisten, die 25 kg. Goudreinetten bevatten, zijn reeds met 20 kg. Present geheel gevuld. Het vruchtvliesch is, vooral bij tafelrijpheid, betrekkelijk zacht, ook met het plukken moet men voorzichtig te werk gaan, daar de vruchten spoedig kneuzen. De Present is eind September begin October plukrijp en is dan lichtgroen van kleur. Zij kan lang bewaard blijven; Maart April behoort niet tot de uitzonderingen. In December begint de vrucht pas mooi op kleur te komen en vertoont dan een lichte tot goudgele kleur met een mooien blos. Zij behoort dan ook met haar fijnen smaak, mooien vorm en prachtige kleur tot een van onze beste tafelappelen.

De boom.

De reden waarom de Present van Engeland niet in meer streken in ons land werd aangeplant, zal hoogstwaarschijnlijk gezocht moeten worden in het feit, dat het in de eerste plaats een slechte kroonvormer is. Op een als jongen boom geplante Present, kan men zeer moeilijk een goede kroon kweken. De oorzaak hiervan is, dat de zijoogen welke voorkomen op het

eenjarige hout, zich heel slecht ontwikkelen. Men kan dus de éénjarige scheut in den winter niet terug snoeien zonder gevaar te loopen, dat de oogen blijven slapen, waardoor men dus ook geen vertakking zou krijgen. Daar er dus vele zijknoppen blijven slapen en alleen de eindknop een nieuwen scheut vormt, krijgt men dus zeer slap hout en later takken, die voor een groot gedeelte kaal blijven. Deze boomen nemen dan ook eigenlijk het mooie van den boomgaard weg.

Reeds vanuit de verte kan men de Present kennen, daar de takken soms zoo sterk gaan hangen, dat het een ware treurboom wordt. De vertakking zou men eenigszins kunnen vergelijken met die van de morel. Bij deze kan men ook vaak zien, dat alleen de eindknop een scheut heeft gevormd, terwijl het onderste gedeelte van den tak volkomen kaal is gebleven. Nu zou deze zijknopontwikkeling misschien bevorderd kunnen worden door in de eerste plaats de Present bij de kroonvorming in den zomer reeds in te snoeien op de dan nog kruidachtige scheuten. Door deze op de gewenschte lengte in te snoeien, is het niet uitgesloten, dat de oogen die zijn achter gebleven op het gedeelte wat is blijven zitten, nog dienzelfden zomer een scheut vormen. Deze scheuten, die pas in den nazomer zijn ontstaan, rijpen dan echter niet voldoende uit. Op dit onrijpe hout kan men niet verder kweken, omdat deze bij strenge vorst vaak invriezen. Vandaar dat deze methode geen aanbeveling verdient. Daarom lijkt het mij beter ongeveer in Augustus te snoeien. Wanneer men in den zomer het groeipunt wegneemt, zullen zich hoogstwaarschijnlijk de onderste oogen beter ontwikkelen. Tot het tweede jaar zou dit dan het werk zijn van den boomkweker. Toch zou het misschien aanbeveling verdienen, dat ook de fruitkweker de Present in den zomer snoeide op de nog kruidachtige scheuten. Want de boomkweker levert meestal een boom met een tweejarige kroon. Het eerste jaar, direct bij de planting zou men dus, als de boomkweker den zomersnoei toepaste, zonder bezwaar in den winter gewoon kunnen snoeien. Voor de verdere kroonvorming zou de fruitkweker echter ook in den zomer moeten snoeien, anders zou men nog slappe gesteltakken krijgen die spoedig gaan hangen.

Men zou dus dezen snoei kunnen vergelijken met den zomersnoei bij onze vormboomen. Deze snoeit men ook 's zomers voor een betere knopvorming dicht bij de gesteltakken. De Present zal echter, wil men er een goeden boom van kweken, voor den boom- en fruitkweker een lastigen klant blijven.

In de IJselstreek is men naar een gemakkelijker manier om een goede kroon op te bouwen gaan zoeken. Daar hier veel Br. Bellefleur en Zoete Campagne voorkomt, waarvan op vele plaatsen de productiekosten hoog zijn door de vele beurtjaren, zijn vele fruitkwekers en ook boeren er toe overgegaan deze met Present af te enten. Het euvel van een slechte kroon was hiermede opgelost. De groote boomen leverden prima onderstammen voor de Present. Men had nu een flink, stevig en goed gevormd geraamte. Doordat de al oude Br. Bellefleur en de Zoete Campagne nogal hoog moesten worden afgezaagd, — anders werden de takken te dik om te enten —, kon de Present met haar dun slap hout zonder nadeel gaan hangen. Ook de vergroeiing met deze genoemde variëteiten onderling was goed. Bij boomen die in 1935 zijn afgeënt, kan men thans de entplaats bijna niet meer zien. Met de Groninger Kroon als onderstam moet men echter voorzichtig zijn. Er zijn in de IJselstreek gevallen bekend, dat de Groninger Kroon slecht aandikt, zoodat de Present er geheel omheen groeit en ware knobbels bij de entplaats vormen. De sapstroom zal hierdoor eenigszins worden geremd, waardoor de Present wel vruchtbaarder kan worden, maar waardoor de vruchten wel eens kleiner zouden kunnen blijven.

De Present als struik behoort in de IJselstreek nog tot de zeldzaamheden. Ook dit zit eenigszins vast op de slechte kroonvorming. Een hooge uitzondering is er gemaakt bij een paar kwekers, die een wijker- en blijversysteem hebben aangeplant. Voor de blijvers hebben zij dan zoete appels genomen die sterk groeien met de bedoeling deze na een jaar of 8 met Present af te enten. Deze struiken zullen dan niet te laag moeten worden afgezaagd, omdat anders de onderste takken spoedig op den grond zullen hangen. Dit is nu wel niet direct een bezwaar, maar daar deze vruchten toch vaak van mindere kwaliteit zijn, kan men beter iets hooger afzagen. Men zal echter kunnen begrijpen, dat de grond, voor deze aanplant gebruikt, niet zoo gauw productief zal zijn, omdat de blijvers de eerste 10—12 jaren geen vruchten voortbrengen. Het zal dus de groote vraag zijn of dan de Present